

РЕЦЕНЗІЯ

УДК 343.95:159.9

Стефанчук Р. О. — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заступник директора Державної організації «Національний офіс інтелектуальної власності», м. Київ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-0131>

Засади використання спеціальних психологічних знань у юрисдикційному процесі

Рец. на кн.: Кошинець В. В. Спеціальне психологічне пізнання в юрисдикційному процесі : монографія / наук. ред. М. В. Костицький. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 282 с.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребами практики, браком комплексних монографічних досліджень використання спеціальних психологічних знань у юрисдикційному процесі. Стабільне функціонування юрисдикційних органів є необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності й правопорядку в країні, дотримання прав і свобод людини та громадянина. Індикатором успішності такого реформування стане зростання рівня довіри суспільства до судової гілки влади загалом та її суб'єктів зокрема.

У цьому напрямі нині відбуваються позитивні зміни: триває судова реформа, першим етапом якої проголошено обрання нових суддів на конкурсній основі, як наслідок — формування нових українських судів; удосконалюється нормативно-правове регулювання, покращується матеріально-технічне забезпечення, оптимізується штатна чисельність тощо. Попри соціономічний характер юрисдикційної діяльності, її психологічні складові досі достатньо не досліджено.

У сучасних умовах накопичено значний обсяг наукових даних стосовно сутності й можливостей використання психологічних знань у юрисдикційному процесі. Вони потребують ретельного аналізу й узагальнення як з метою розвитку науки, так і для подальшого застосування в практичній діяльності. Дискусійними залишаються питання щодо визначення суб'єкта такого застосування, меж і форм упровадження психологічних знань у юрисдикційний процес, ступеня їх доказовості тощо.

Монографія В. В. Кошинця заповнює окреслені прогалини в юрисдикційному процесі. Ця праця є складовою наукових досліджень, пріоритетність яких визначена загальнодержавними та відомчими програмними документами. Зокрема, її підготовлено в контексті реалізації положень Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом

Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015; Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р; Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275.

Належним слід визнати методологічний підхід до аналізу досліджуваних проблем. Він засвідчує достатній рівень володіння автором сучасними методами наукового пізнання.

Робота містить вступ, п'ять розділів, сімнадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки. Структура монографії є цілком обґрунтованою та логічною. Її перший розділ присвячено формулюванню дефініцій понять правової процедури та юрисдикційного процесу в теорії права (підрозділи 1.1, 1.2); висвітленню методологічних проблем юрисдикційного процесу (підрозділ 1.3).

У другому розділі з'ясовано поняття пізнання в науці (підрозділ 2.1) й особливості методології пізнання в юрисдикційному процесі (підрозділ 2.2). Схарактеризовано місце та значення пізнання й доказування в юрисдикційному процесі (підрозділ 2.3).

У третьому розділі проаналізовано засади використання спеціальних психологічних знань у юрисдикційному процесі, зокрема: поняття спеціальних психологічних знань (підрозділ 3.1); історію становлення інституту спеціальних психологічних знань (підрозділ 3.2); методологію спеціального психологічного пізнання в судовому процесі (підрозділ 3.3).

У четвертому розділі досліджено процесуальні та непроцесуальні форми використання спеціальних психологічних знань у юрисдикційному процесі. Здійснено загальну характеристику форм використання спеціальних психологічних знань (підрозділ 4.1), можливостей судово-

психологічної експертизи в юрисдикційному процесі (підрозділ 4.2), особливостей залучення психолога-консультанта (підрозділ 4.3) і спеціаліста-психолога (підрозділ 4.4) в юрисдикційному процесі.

П'ятий розділ присвячено визначенню перспектив використання спеціальних психологічних знань в окремих видах юрисдикційного процесу: кримінальному (підрозділ 5.1), цивільному (підрозділ 5.2), адміністративному (підрозділ 5.3). Перспективним напрямом запровадження психологічних знань у конституційному процесі вбачається проведення психологічної експертизи конституційних актів; у господарському процесі – участь спеціаліста-психолога в підготовці, проведенні й оцінюванні ефективності переговорного процесу (підрозділ 5.4).

Слід акцентувати увагу на висновку автора, який стверджує, що потужним стимулом до використання спеціальних знань стало прийняття КПК України 2012 року, про що йдеться, зокрема, у роз'ясненні Міністерства юстиції України «Використання спеціальних знань відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу України» від 18 лютого 2013 року № п0003323-13: експерта може залучати як сторона обвинувачення, так і сторона захисту, зокрема на договірних засадах; висновок експерта та його показання, зокрема усні, одержали статус процесуального джерела; судова експертиза може бути призначена одразу ж після внесення інформації про кримінальне правопорушення до Єди-

ного реєстру досудових розслідувань; визначено коло осіб, яких може бути залучено як експертів. Водночас КПК України містить окремі неточності та прогалини, серед яких такі: немає визначення понять первинної, додаткової, повторної, комісійної і комплексної експертиз; передбачено можливість проведення комісійної та комплексної експертиз, проте не врегульовано статус кожного експерта й межі його окремих повноважень, порядок організації проведення таких експертиз і випадки складання ними одного чи окремих висновків; не встановлено форми реалізації стороною захисту права самостійного залучення експерта. Зазначене безпосередньо стосується психологічних експертиз.

Структура монографії дала змогу автору послідовно й системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються досліджуваної проблематики. Матеріал викладено логічно, дотримано належного співвідношення загальних і конкретних питань, сформульовано наукові дефініції. Отже, монографія В. В. Кошинця «Спеціальне психологічне пізнання в юрисдикційному процесі» є концептуальною, комплексною і фундаментальною науковою працею, виконаною на актуальну тему, що має наукову та практичну цінність. Праця буде корисною для здобувачів й аспірантів закладів вищої освіти, науковців, суддів, адвокатів, прокурорів, працівників правоохоронних органів і спеціалістів у галузі юриспруденції.

Рецензія надійшла до редколегії 23.01.2019

Stefanchuk R. – Doctor of Law, Professor, Member-correspondent of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Deputy Director of the State Organization «National Office Intellectual Property», Kyiv, Ukraine;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6385-0131>

Principles of the Use of Special Psychological Knowledge in the Jurisdictional Process

Review of the book: Koshchynets V. Special psychological knowledge in the jurisdictional process : monograph / sciences edit M. Kostytskyi. Kyiv : FOP Maslakov, 2018. 282 p.